

A
ESİN.E
İSM
1972

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

CİLD XX

FASİKÜL : 157

117

DEVLET KİTAPLARI

İSMÂİL PEYGAMBER

EMEL ESİN

MILLÎ EĞİTİM BASIMEVİ — ANKARA 1972

tarafından kendisine malikâne olarak ihsan edilmişse de, Sultan Hamid bu ihsanı geri almıştır.

Daha amcası Said Paşa'nın Avrupa ve İstanbul'da bulunduğu zamanlar kendisine vekâlet eden, 1867'de Paris ve Londra'yı ziyaret eden, yazları ekseriya İstanbul'da geçiren İ. P., dünyanın en ileri gelen birkaç zengininden biri olarak da tanınmıştır. 15 yıla yaklaşan Mısır hükümdarlığında, ülkeyi Batılılaştırmak için büyük gayretler sarf etmiştir. İç bağımsızlığını artırıcı fermanlar elde etmek için, Bâb-ı Âli ve Osmanlı Sarayı'na milyonlarca altın rüşvet dağıtmıştır.

Çocuklarından çoğu Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın torunu olan Zehra Hanım'dan doğmuştur. I. Fuad'ın annesi ise Feryal Hanım'dır. Üçüncü eşi Çeşm-âfet Hanım'dan çocuğu olmamıştır. Çocukları sırasıyla şunlardır: Tevhîde Hanım (1850 - 1888), Hıdiv (1871 - 1892) Mehmed Tefvik Paşa (1852 - 1892), Fâtıma Hanım (1853 - 1920), Sultan (1914 - 1917), Hüseyin Kâmil Paşa (1853 - 1917), Türk müşiri Hasan Paşa (1854 - 1888), Zeynep Hanım (1859 - 1875), Türk müşiri İbrahim Hilmi Paşa (1860 - 1927), Türk ferikî Mahmud Hamdi Paşa (1863 - 1921), Kral (1917 - 1936) I. Fuad (Ahmed Fuad Paşa, 1868 - 1936), Cemile Hanım (1869 - 1910), Cemâleddin Bey (1875 - 1920), Emine Azize Hanım (1875 - 1931) ve Nimetullah Hanım (1876 - 1945). — Yılmaz Öztuna

İSMÂİL PEYGAMBER, İbrâhim Peygamber (b. bk.) ile Mısırlı câriye Hâcer'in oğlu ve Hazret-i Muhammed'in mensûp olduğu Kureyş kabilesinin ceddi.

Tevrât'ta İsmâel: *Tevrât'ta*, Tekvîn kitabının XVI, XVII, XXII ve XXV. bâblarında İsmâel adı «Allah duâyı işitir» anlamındadır ve şöyle açıklanır: İ.'e hâmile bulunan câriye Hâcer, İbrahim'in hanımı Sâre'nin zulmünden çöle kaçmış ve Allah'a şikâyet etmişti. Hâcer'e gözüken melek onu teselli etmiş ve oğluna «Allah duâyı işitir» anlamına İsmâel adını vermesini telkin etmişti. İ. doğduktan sonra, Sâre câriye ve çocuğunun koğulması için ısrâr etmektedir. İbrâhim Peygamber, buna müteessir iken kendisine vahy gelir ve oğlu İ.'den çölde yaşayacak büyük bir millet doğacağı ve Sâre'nin isteğine rızâ göstermesi emredilir. İbrâhim, Hâcer'e bir testi su ve bir ekmek vererek onu, çocuğu kucagında, çöle yollar. Bir-i Seba çölleriğe kadar varan Hâcer, bundan sonra yolunu kaybeder ve «Mısır'ın karşısındaki» Paran sahrasına varır. Burada, anne ve oğul susuzluktan ölmek üzere iken, çölde mucizevi bir kaynak fışkırır. Hâcer ve oğlu bu sahraya yerleşirler. İ., ok atmakta mahir, güçlü bir genç olur. Mısırlı bir kadınla evlenir. İ. nesli dâimâ kardeşleri, İbrâhim'in diğer oğulları ile mücadelede olacaktır. İ.'den on iki boy incek ve bunlardan başlıcaları Nabatî ve Kedar boyları olacaktır. Bunlar Asûr memleketi ile Mısır'ın karşısında yaşayacaktır.

Kurân'da İsmâil: Bir sahih hadîsten öğrenildiği üzere asgarî M. VII. yüzyıldan beri Hicaz'da bilinen rivâyetle, Hâcer ile İ.'in yerleştiği çöl Mekke ve çölde fışkıran mucizevi su Zemzem idi. İbrâhim sûresinin 37. âyeti de İbrâhim'in şu duâsını bildirir: «Rabbimiz, zürriyetimin bir kısmını çorak bir vâdiye bıraktım.» İbrâhim'in oğlunu kurban etmek istemesi *Kurân'da* nakledilmekte, fakat hangi oğlu olduğu tasrih edilmemektedir. Kâbe'yi İbrâhim ile birlikte oğlu İ.'in de bina ettiği ise Bakara sûresinin 26. âyetinde kaydedilir: «Ve İbrâhim Beytin kaidelerini, İ. ile

birlikte yükselttiği zaman, «Rabbimiz, bizden bunu kabul et (dedi).» *Kurân'da* İ., hayatını Kâbe'ye hizmet ile geçirmekle mükellef olan, vahye mahzar bir peygamberdir.

IX. yüzyıldan sonraki Müslüman tarihçilerinin eserlerinde İ. hakkında muahhar rivayetler vardır.

İSMÂİL SAFÂ (Mekke 1867 - Sivas 1901), Servet-i

Fünûn edebiyatının ünlü şâirlerindedir. Trabzonlu bahtsız bir âilenin çocuğu olan Safâ'nın babası Mehmed Behçet Efendi (H. 1244 - 1295), medrese tahsilini Trabzon'da yapmış, muhtelif def'a Divân Efendiliği'nde bulunmuş, nihâyet, ötcenden beri istediği Hicaz Mektupçuluğu'na tâyin edilmiştir; oldukça güzel beyitlerine rastladığımız, Hece vezni'yle birkaç şiiri de bulunan, bilhassa *tarîh* düşürmekte usta olan Mehmed Behçet'in Farsça şiirleri de vardır. Mekke'de doğan İ. S., Mehmed Behçet'in, H.

İSMÂİL SAFÂ

1281'de dünyaya gelen Vehib'den sonra ikinci çocuğudur; Merve ile Safâ arasındaki Mes'a mahallesinde doğduğu için kendisine Safâ adı verilmiş, Mehmed Behçet tarafından bu münâsebetle, *Şevk ile Merve - i maksûda Safâ geldi bu sâl*'i düşürülmüştür. İ. S.'nin kardeşleri Ahmed Vefâ (1869 - 1901), Hacer (doğ. 1870), Ali Kâmi (1873 - 1945) de Mekke'de doğmuştur. Mehmed Behçet, eşi Ayşe Hanım vefât edince (H. 1290/1873 - 74), küçük yaşta beş çocuğu ile kalmıştı; Tâif'te doğan Selmâ (H. 1893/1877 - 1878), ertesi yıl, bunun ölümünden sonra dünyaya gelen Âkife, bu ikinci evlenmesinin mahsûlüdür.

İ. S.'nin çocukluk hayatı Mekke'de geçti; ata binmek, altı ayda bir Mekke ile Tâif arasındaki seferleri onu en çok eğlendiren şeylerdi; fakat bu neş'eli günler sürüp gitmemiş, H. 1295 (1878)'de ölen babasını Mekke topraklarına bırakarak, kardeşleriyle birlikte İstanbul'a gelip yerleşmişlerdir. Onun, bu acı hâdiseye dolayısıyla yazdığı *tarîh kerâ'sı* ve *Mersiye'si*, yazıldıkları târih bizce bilinen şiirlerinin en eskisidir. İ. S., kendisinin de kaydettiği gibi, şiir zevkini, babası Mehmed Behçet'den almıştır; Mehmed Behçet, kendi şiirlerini Tâif'te iken İ. S.'ya istinsâh ettirmişti. İ. S. ile Vefâ, babalarının yardım ve teşvikiyle Arapça ve Farsça'da epeyi ilerlemişler, *Gülistan*'ın mânâsını anlayacak seviyeye gelmişlerdi. Bu sebeple, her ikisi, Dârü's - Şafaka'nın ikinci sınıfına yatılı olarak alındılar. Avrupâi esaslara göre kurulan, öğretim süresi sekiz yıl olan bu müessesede, Fransızca v. b., o zaman için yeni sayılan dersler de okutulmakta idi. Müdürleri Kol - ağası Sâdık (Mîr - i Livâ Sâdık Paşa) Hoca, *Çanta* mecmuasındaki vatanî yazılarla, Nâmîk Kemal'in eserleriyle talebelerinin zihinlerini açmağa çalışıyor ve onlar, *Terzemân - ı Hakikat*'ten Mîdhat Paşa dâvasını takip

Dr.Emel Esin KÜTÜPHANESİ	
Demirb. no:	00117
Tasnif no:	A ESİN-E İSM 1972